

Raport științific

privind implementarea proiectului în perioada 1 ianuarie-31 decembrie 2021

Titlu proiect: Reprezentarea răufăcătorului și etica empatiei în narațiunile grafice americane
(PN-III-P1-1.1-PD-2019-0460, contract nr. 85/2020)

Director: Lect. Dr. Dragoș Manea

1. Rezumatul etapei

În perioada 1 ianuarie-31 decembrie 2021, am desfășurat activități de cercetare pe tema principală a proiectului, care se axează pe reprezentarea răufăcătorului într-o serie de narațiuni grafice relevante. În a doua etapă a acestui proiect, sub îndrumarea doamnei profesor doctor Rodica Mihăilă, am desfășurat documentare în vederea identificării avantajelor modelului diacronic și sincron oferit de banda desenată și explorării modului în care anumite moșteniri ale vocabularul vizual al narațiunii grafice contribuie la o reprezentare contemporană multidimensională a răufăcătorului. Am folosit resursele disponibile în cadrul Bibliotecii Centrului de Studii Americane din cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea din București și a Bibliotecii Universității din Freiburg (într-un stagiu de cercetare care a avut loc în perioada 2 august – 15 septembrie 2021).

Astfel, în dialog cu cercetători care au explorat reprezentarea grafică a războiului, violenței și genocidului (Mickwitz 2015, Chute 2016, Earle 2017, Pettitt 2017, Hague, Horton și Mickwitz 2019, in't Veld 2019, Stańczyk 2019, Viljoen 2020, Davies și Rifkind 2020 și Frahm, Hahn și Streb 2021, printre alții), am încercat să situez lucrările pe care le-am selectat în tradiția mai largă a benzilor desenate care reprezintă figura răufăcătorului și am evidențiat contribuțiile lor inedite. Procedând astfel, am explorat ceea ce Laurike in 't Veld a identificat ca fiind încadrarea morală și vizuală a răufăcătorului în banda desenată, de la figuri ale unui rău extraordinar la ființe umane obișnuite ale căror acțiuni sunt motivate de forțe sociale și istorice (2019), dar am luat în considerare și modul în care benzile desenate pe care le-am selectat – cu accentul lor pe fantezie și înstrăinare – pot reorienta conversația critică deja existentă în jurul reprezentării grafice a actelor de genocid, crimă în masă și viol.

Pentru a disemina cercetarea din cadrul proiectului am publicat 1 articol într-o revistă indexată BDI și 1 capitol de carte și am participat la 3 conferințe internaționale. De asemenea, am scris și

distribuit un CFP pentru un workshop pe tema proiectului și am trimis o propunere de carte la editura Palgrave Macmillan (monografia – *Reframing the Perpetrator in Contemporary Comics* – a fost contractată cu 28 februarie 2022 ca termen de depunere).

Descrierea științifică și tehnică a etapei

a. Publicații

1. Am publicat un articol în revista indexată BDI *Studies in Comics*, scris alături de conf. dr. Mihaela Precup (al cărui autor principal sunt), „‘Who are you crying for?’: Empathy, Fantasy and the Framing of the Perpetrator in Nina Bunjevac’s *Bezimena*”, *Studies in Comics*, 11.2 (2020): 369-383, <https://www.intellectbooks.com/studies-in-comics>. Articolul analizează romanul grafic *Bezimena*, al autoarei Nina Bunjevac și contribuția acestuia la discuția mai largă despre răufăcători, dar mai ales răufăcătorii feminini și complicii acestora. Baza teoretică a lucrării este formată din concepte care aparțin domeniului „perpetrator studies”, cu accentul specific pus asupra perspectivei răufăcătorului. Prin raportarea la un alt roman autobiografic al autoarei (*Fatherland*, 2014), în care examinează perspectiva propriului său tată, un terorist de extremă dreaptă care a murit în urma unui atentat cu bombă eșuat, dar și prin plasarea intrigii romanului grafic *Bezimena* în alt context autobiografic—unul menționat în post-față ca fiind legat de tema abuzului sexual—articolul încearcă să dezlege unele din imaginile mai ambigue ale acestei cărți extrem de complexe vizual. De asemenea, articolul arată cum *Bezimena* ne provoacă să abordăm problema complicității feminine la actul de abuz sexual (în acest caz, al unor minore). Astfel, este o operă importantă care plasează responsabilitatea abuzului nu doar asupra răufăcătorului, dar și asupra unei întregi rețele sociale care pornește de la complicii acestuia și care trece prin structuri importante ale societății, cum ar fi școala sau familia. Prin respingerea logicii sentimentalismului și a apelului la empatie, *Bezimena* îi cere cititorului să cerceteze, să descifreze și să judece, și nu doar să simtă.

2. Am publicat un capitol de carte: „Evil Nuns and Useless Priests: On the Representation of Christianity in Contemporary Historical Fantasy Television Series”, în volumul *Religious Narratives in Contemporary Culture: Between Cultural Memory and Transmediality*, editat de Maria-Sabina Draga-Alexandru și de mine și publicat la editura Brill (Boston și Leiden, 2021, ISBN 978-90-04-45374-6). Articolul pornește de la o discuție a benzilor desenate care reprezintă

figura răufăcătorului, axându-se cu precădere pe două dintre ele, *Preacher* și *Lucifer*, și încearcă să sublinieze o evoluție semnificativă pe care adaptările lor TV o semnaleză: serialul TV – până în ultimele două decenii, un mediu relativ conservatoare din punct de vedere formal – a devenit mult mai dispus să abordeze subiecte care pot fi controversate, cum ar fi religia, în moduri subversive și provocatoare. Ceea ce încerc să arăt analizând o serie dintre cele mai populare seriale istorice din ultimii ani este că modul în care înfățișează creștinismul este în mare parte negativ, oferind versiuni ale trecutului în care prezența Bisericii este ștearsă, diminuată sau transformată într-un spațiu al răului. Citesc asta ca o oglindire a tendinței mai mari de secularizare în rândul publicului anglo-american, care s-a răspândit în cele din urmă de la banda desenată (poate cel mai radical mediu popular) la spațiul până acum sigur al televiziunii mainstream.

3. Mi-a fost acceptată o propunere de carte de către editura Palgrave Macmillan (în cadrul seriei Palgrave Studies in Comics and Graphic Novels). Monografia – *Reframing the Perpetrator in Contemporary Comics* – a fost contractată și are ca termen de depunere 28 februarie 2022. Cartea explorează relația noastră etică cu figura răufăcătorului – modul în care simpatizăm, empatizăm și chiar ne identificăm cu personaje care au săvârșit acte de neconceput – și spațiul etic pe care o astfel de relație îl creează. *Reframing the Perpetrator in Contemporary Comics* e interesată în special de aspectele productive ale acestui spațiu: potențialul său de a ne face mai conștienți de propriile noastre poziții etice precare, de convenționalitatea noastră, de privilegiul nostru necâștigat și de complicitatea noastră, adesea tacită, cu structuri mai mari de dominație. Benzile desenate pe care le-am selectat pentru analiză au în prim plan perspectiva răufăcătorului – și meditează asupra acțiunilor sale – dar o fac dintr-o poziție care respinge adesea realismul și noțiunile tradiționale ale sentimentalismului în favoarea fantasticului, a ciudatului și a înstrăinării. Sunt opere care nu înfățișează doar figura răufăcătorului, ci o defamiliarizează în mod activ, permițând o implicare cognitivă și afectivă care contestă reacțiile noastre convenționale la figura răufăcătorului.

b. Participări la conferințe

1. „Picturing the Perpetrator: Grant Morrison’s *The New Adventures of Hitler* and the Ethics of Adapting History.” AICED 22, Literature and Cultural Studies Section: *Re-writing/Re-imagining the Past*, Universitatea din București, 3-5 iunie 2021. Narațiunea grafică a lui Grant

Morrison și Steve Yeowell, *The New Adventures of Hitler* (serializată inițial în revista scoțiană *Cut* în 1989, unde a provocat controverse din cauza portretizării lui Hitler, și apoi republicată în revista *Crisis* în 1990), prezintă un tânăr Adolf Hitler, călătorind prin Liverpool înainte de primul război mondial, în căutarea Sfântului Graal, sub îndrumarea lui John Bull. Funcționând în primul rând ca o critică suprarealistă a imperialismului britanic – pe care îl leagă de ascensiunea nazismului – și a politicii thatcheriste contemporane, *The New Adventures of Hitler* oferă cititorilor un spațiu productiv pentru a explora moștenirea extremismului de dreapta, precum și renașterea acestuia în prezent. În dialog cu cercetători din domeniile eticii narative și naratologiei cognitive, precum Hanna Meretoja (2018) și David Herman (2013), lucrarea mea explorează potențialul narațiunii grafice de a face cititorii mai conștienți de propria lor complicitate cu logica imperialismului.

Programul conferinței este disponibil aici: http://engleza.ils.unibuc.ro/wp-content/uploads/sites/2/2021/06/Program_22AICED_2021_Literature.pdf

2. „’Divine the future, but beware of ghosts’: Implicated Subjectivity and the Ethics of Empathy in *The New Adventures of Hitler* (1989).” The International Graphic Novel and Comics Conference 2021: *Comics and Their Audiences / Audiences and Their Comics*, Universitatea din Cambridge, 21-25 iunie 2021. Pornind de la prezentarea mea anterioară pe banda desenată *The New Adventures of Hitler*, în care m-am axat cu precădere pe etica adaptării răufăcătorului, această lucrare explorează potențialul benzii desenate de a crea simpatie pentru figura răufăcătorului. *The New Adventures of Hitler* se bazează în mare măsură pe statutul iconic al lui Hitler, pe omniprezența sa în cultura populară, unde, așa cum susține Mirjam Gebauer, el este o figură a cărei semnificație pare să fi devenit „arbitrară” (2015, 234) – permițând astfel interpretări radical diferite. Banda desenate, spre exemplu, alege să folosească o serie de strategii prin care stârnește simpatie pentru Hitler – mai ales prin căutarea uneori eroică a Graalului, dar și prin problemele sale mintale – și care ne-ar putea permite să reflectăm asupra eticii empatizării cu una dintre cele mai faimoase figuri ale răului din memoria culturală globală.

Programul conferinței este disponibil aici:

<https://internationalgraphicnovelandcomicsconference.com/wp-content/uploads/2021/06/IGNCCIBDS21-WWW-PROG.docx>

3. „’Flora and Fauna’: *Manifest Destiny* (Chris Dingess, 2013-) and the New Frontier Gothic.” The 2021 RAAS-Fulbright Conference: *Eco Consciousness: Imperatives in American Culture*, Universitatea Ovidius din Constanța, 7-9 octombrie 2021. *Manifest Destiny*, repovestirea

fantastică a lui Chris Dingess despre expediția Lewis și Clark din 1804-1806, pune în prim-plan aspectele mai întunecate ale colonialismului american. Banda desenată reimaginează protagoniștii drept autori de genocid într-o misiune de curățare a frontierei de creaturi nedorite și monstruoase. Deși conștienți de moralitatea problematică a acțiunilor lor, oamenii expediției – la ordinul președintelui Jefferson –ucid în mod sistematic creaturi non-umane într-un mod care este menit să amintească de – și este echivalat în mod explicit cu – genocidul nativilor americani. În dialog cu cercetători precum Cheryl Lousley și Greg Garrard, lucrarea mea explorează modul în care *Manifest Destiny* folosește tradiția anterioară a gothicului de frontieră (Mogen, Sanders și Karpinski 1992), mai ales modul în care aceasta reprezintă spațiului natural al frontierei.

Programul conferinței este disponibil aici:

www.raas.ro/uploads/2021/UPDATED_FINAL_program_RAAS_2021_online.pdf

c. Workshop pe tema proiectului

În această perioadă am scris și diseminat un CFP pentru un workshop pe tema proiectului, organizat sub egida Centrului de Studii Americane. Workshopul, intitulat *Picturing the Perpetrator in Comics and Graphic Narratives*, se va desfășura online pe data de 7 mai. CFP-ul este disponibil aici: <https://www.dragosmanea.org/picturing-the-perpetrator-in-comics-and-graphic-narratives-cfp/>

d. Pagina web a proiectului:

În această perioadă, am actualizat pagina proiectului, disponibilă aici:

<https://www.dragosmanea.org/research-projects/>

Director proiect,

Lect. dr. Dragoș Manea